

ARKEOLOJİK VARLIKLARIN KORUNMASI VE KURTARILMASI

Bölüm 1 / Ders 1

ARKEOLOJİK VARLIKLARIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI NEDEN ÖNEMLİDİR?

BIAA British
Institute
at Ankara

ANAMED
KOC ÜNİVERSİTESİ
ANADOLU MEDENİYETLERİ
ARAŞTIRMA MERKEZİ

ICOM international
council
of museums
UK

**BRITISH
COUNCIL**

Department for
Digital, Culture
Media & Sport

ARKEOLOJİK VARLIKLARIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI NEDEN ÖNEMLİDİR?

Arkeolojik Varlıkların Korunması ve Kurtarılması Eğitim Programı

Arkeolojik Varlıkların Korunması ve Kurtarılması eğitim programına hoş geldiniz.

Bu «online» eğitim programının ana konusu acil durumlarda ve afetlerde kültürel mirasın, özellikle de arkeolojik varlıkların korunması ve kurtarılması olacaktır.

Dersler SARAT Projesi kapsamında hazırlanmıştır ve Dr. Gül Pulhan tarafından sunulacaktır.

SARAT Projesi

SARAT Projesi İngiliz Arkeoloji Enstitüsü başkanlığında yürütülen bir projedir. Amacı Türkiye'nin arkeolojik varlıklarının korunması için bilgi, kapasite ve farkındalık artırmaktır.

Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED) ve Uluslararası Müzeler Konseyi İngiltere Şubesi (ICOM UK) projenin ortaklarıdır.

Projenin finansmanı İngiltere'deki Kültürel Koruma Fonu'ndan sağlanmıştır.

SARAT Projesi ismini İngilizce «Türkiye'nin Arkeolojik Varlıklarının Korunması» (Safeguarding Archaeological Assets of Turkey) sözlerinin baş harflerinden alır.

Proje ile daha detaylı bilgiye projenin internet sitesinden ulaşılabilir: www.saratprojesi.com

Online Eğitim Programının Çerçevesi

Program 5 bölüm olarak hazırlanmıştır. Bölümler 3 ila 5 dersten oluşmaktadır.

Derslerde konu anlatımının yanı sıra uzmanlarla yapılan konuşmalar ve kısa video filmleri de yer almaktadır.

Her dersin sonunda derste görülenleri hatırlamak amacıyla kısa bir test sınavı bulunmaktadır.

Dersleri başarıyla tamamlayanlara Koç Üniversitesi tarafından sertifika verilecektir.

ARKEOLOJİK VARLIKLARIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI NEDEN ÖNEMLİDİR?

Ders Programı

ARKEOLOJİK VARLIKLARIN KORUNMASI VE KURTARILMASI ONLINE SERTİFİKA PROGRAMI

BÖLÜM 1	GİRİŞ VE GENEL ÇERÇEVE
Ders 1	Arkeolojik Varlıkların Korunması ve Sürdürülebilirliğinin Sağlanması Neden Önemlidir?
Ders 2	Dünya Arkeolojik Varlıklarına Yönelik Güncel Tehditler
Ders 3	Arkeolojik Varlıkları Korumakla Görevli Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlar
Ders 4	Arkeolojik Varlıkların Korunması ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler
Ders 5	Arkeolojik Alanların Talanı ve Eski Eser Kaçakçılığı ile Mücadele
BÖLÜM 2	MÜZE VE ARKEOLOJİK ALANLARDA AFET VE ACİL DURUM
Ders 1	Afet Risk Yönetim Döngüsü Nedir?
Ders 2	Afetten Önce: Risk Değerlendirme ve Afetlere Hazırlık
Ders 3	Afetten Önce: Risk Önleme ve Azaltma
Ders 4	Afet Sırasında: Acil Durumlara Hazırlık ve Müdahale İşlemleri
BÖLÜM 3	AFETTEN SONRA: NORMALE DÖNÜŞ VE REHABİLİTASYON
Ders 1	Afetten Sonra: Öncelik Sıralaması ve Durum Sabitleme
Ders 2	Afetten Sonra: Hasar Tespiti ve Değerlendirme
Ders 3	Afetten Sonra: İnsan Faktörü
BÖLÜM 4	PRATİK BECERİLER
Ders 1	Acil Durumlar için Konservasyon
Ders 2	Arkeolojik Fotoğraf Çekimi için Temel ve Pratik Bilgiler
Ders 3	Arkeolojik Varlıkların Korunmasında Dijital Teknolojiler ve Kullanımlar
BÖLÜM 5	TÜRKİYE’NİN KÜLTÜR VARLIKLARI
Ders 1	Türkiye’nin Arkeolojik Varlıkları
Ders 2	UNESCO ve Dünya Kültür Mirası
Ders 3	UNESCO Dünya Mirası ve Türkiye
Ders 4	UNESCO Somut Olmayan Kültür Mirası ve Türkiye
Ders 5	Türkiye’de Arkeoloji ve Toplum

ARKEOLOJİK VARLIKLARIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI NEDEN ÖNEMLİDİR?

Arkeolojik Varlıklar Neden Önemlidir?

Arkeolojik kalıntılar geçmişte neler olduğunu, insan uygarlığının nasıl biçimlendiğini anlamak için birincil kaynaktır.

Bugün sadece eski eserler değil, kazıda ortaya çıkarılan her türlü malzeme bilimsel tekniklerle incelenerek oradaki yaşantı ve kültür hakkında eşsiz bilgiler elde edilebilmektedir. Arkeolojinin ilk ortaya çıkışından beri pişmiş toprak, taş, metal gibi malzemeden yapılmış kullanım ve prestij eşyaları arkeologlara yerleşmedeki yaşam hakkında önemli bilgiler vermektedir, özellikle de bu buluntuların mimari kalıntılar içindeki yeri tam olarak bilinirse... Son zamanlarda arkeologlar kazı alanında dikkatle açığa çıkarılan kemik, tohum, polen gibi organik malzemeyi kullanarak dönemin iklim şartlarından, yerleşmede yaşayanların akrabalık ilişkilerine, beslenme biçiminden tarım tekniklerine kadar pek çok konuda bilgi edinebiliyorlar.

Geçmiş anlamak için başka bir birincil kaynak yazılı eserlerdir. Yazılı eserlerin incelenmesi tarih bilginin temelini oluşturmuştur. Arkeoloji bu temel bilgiyi zenginleştirmiş, geliştirmiş, çoğunlukla da değiştirmiştir. Bugün 20. yüzyıl başında işletilmiş ve sonradan terk edilmiş alanlarda bile arkeoloji disiplini bize yeni bilgiler sağlamaktadır. Yazılı kaynakları esas alan tarih ve maddi kalıntıları esas alan arkeoloji birbirlerini tamamlayıcı iki disiplin olarak gelişmişlerdir.

Geçmiş anlamak için arkeolojik kanıtlar bilimsel açıdan en güvenilir kaynaklardır. Yazılı kaynaklar geçmiş anlamak için yeterli değildir:

- İnsanlık tarihinin çok uzun bir döneminde yazı kullanılmamıştır.
- Yazının bulunmasından sonra bile toplumlarda yazının kullanımı yakın zamana kadar sınırlı kalmıştır.
- Yazılı kaynaklar yazarın bakış açısını, bilgisini, siyasi amaçlarını yansıtır.
- Yazılı kaynaklarda dönemin insanı için doğal kabul edilen, o dönemde herkesin bildiği günlük yaşam detayları fazla yer almaz.
- Dayanaksız malzemelere yazılmış eski çağ metinleri büyük ölçüde yok olmuştur.
- Dayanıklı malzemeler kullanılarak oluşturulan yazıtlar veya kil tabletler gibi pek çok yazılı kaynağa ulaşmak için de zaten arkeolojik çalışmalara ihtiyaç vardır.

Arkeolojik Varlıklar Neden Korunmalıdır?

Arkeolojik varlıklar yenilenemez. Tahrip olmaları sonsuza kadar yok olmaları anlamına gelir. Beraberinde insanlık tarihinin bir kısmı da yok olur.

Peki, benzeri yerleşmeler kazıldı ve incelendiye aynı dönemden gelen başka yerleşmelerin kalıntısını korumaya neden gerek duyuyoruz? Pek çok değişik yerde yapılan arkeolojik kazılar ve araştırmalar birbirlerini destekleyen bir birikim oluşturur. Arkeolojik kazılar ne kadar fazla olursa geçmişimizle ilgili anlayışımız o kadar derinleşir ve zenginleşir. Bir arkeolojik alan bir tarih kitabının bir yaprağı gibidir. Pek çok yaprak birlikte kitabı oluşturur.

İlerleyen teknolojiler ve bilimsel yaklaşımlarla bu kitabı gittikçe daha anlayarak okuyoruz. Bu sürecin gelecek nesillerde de devam edebilmesi için arkeolojik alanların korunması son derecede önemlidir.

Uygarlığımız değişik kültürlerin etkileşmesi sonucu oluşmuştur. Arkeolojik kalıntılar bir yandan kültürel çeşitliliğin yaratıcılığını vurgularken bir yandan da sadece bulundukları bölgenin değil bütün dünyanın tarihine ışık tutarlar.

ARKEOLOJİK VARLIKLARIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI NEDEN ÖNEMLİDİR?

Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik bugünlerde çok kullanılan bir terim haline gelmiş durumdadır. Kavram ilk olarak ekonomi ve ekoloji disiplinleri içinde kullanılmıştır. Sürdürülebilirlik en genel anlamında kaynakların dengeli kullanılması demektir. 1987 yılında Birleşmiş Milletler için hazırlanmış bir raporda basit ama anlamlı bir tanımı bulunmaktadır:

“Günümüzün gereksinimlerini gelecek nesillerin kendi gereksinimlerini karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeden karşılamak” (1987 BM Çevre ve Kalkınma Dünya Komisyonu “Brundtland Raporu”ndan).

1992 yılında Rio’da toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı («Dünya Zirvesi» olarak bilinir), 21. yüzyılda sürdürülebilir kalkınma konusunda hareket planı olan Ajanda 21’i yayınlar.

2015 yılında yayınlanan «Ajanda 2030» Birleşmiş Milletler’in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını içerir Ajanda 2030 hedeflerinden biri (11.4) «dünyanın kültürel ve doğal mirasını koruma çabalarını güçlendirmek» olarak belirlenmiştir.

Arkeolojik Varlıkların Sürdürülebilirliğinin Sağlanması

Konumuz açısından sürdürülebilirlik, arkeolojik varlıkların toplumla, ekonomiyle ve doğa ile uyum içinde işlenmesi, saklanması ve sunulması anlamına geliyor.

Arkeolojik varlıkların sürdürülebilirliğinin sağlanması için aşağıdaki alanlarda çalışmalar yapılmaktadır:

Arkeolojik miras yönetimi

Kısıtlı ve çoğunlukla da tehlike altında bir kaynak olarak arkeolojik varlıkların dikkatli biçimde yönetilmesi gerekir. Yurdumuzda arkeolojik kalıntılar devlet malıdır ve arkeolojik miras büyük ölçüde devlet kurumları tarafından denetlenmekte ve yönetilmektedir.

Arkeolojik varlıklar konusunda farkındalığın artırılması

Arkeolojik varlıklarımızın hem bugün en iyi şekilde değerlendirilmesi hem de gelecek nesillere aktarılması toplumun arkeolojiyle ilgilenmesi ve arkeolojik varlıklara sahip çıkmasıyla mümkündür. Bu bakımdan eğitimden müzeciliğe, medyadan turizme çeşitli alanlarda arkeolojik varlıklarımızın doğru olarak ve ilgi çekecek biçimde tanıtılması çok önemli bir gerekliliktir. SARAT Projesi kapsamında bu konuda çalışmalar yapılmaktadır.

Arkeolojik Varlıkların Korunması

Sürdürülebilirliğin sağlanması açısından başka önemli bir konu arkeolojik varlıkların onları tehdit eden tehlikelerden korunmasıdır. Özellikle hızla artan şehirleşme ve tarımın arkeolojik alanları tehdit eden birincil unsur olduğu her zaman dikkate alınmalıdır. Doğal afet durumlarında arkeolojik mirasın korunması genel kurtarma planlamasının bir parçası haline gelmelidir.

Arkeolojik Varlıklar ve Ekonomiye Katkısı

Turizm arkeolojik varlıkların sürdürülebilirliği açısından kilit bir unsurdur. Çok sayıda insanın arkeolojik varlıklarla doğrudan ilişki kurmasını ve toplumun arkeolojiyi benimsemesini sağlar.

Yerel ekonomiye sağladığı fayda arkeolojik alanların korunması için olumlu bir faktördür.

Bununla beraber turizmin iki yanlı bir kılıç gibi olduğu unutulmamalıdır. Bir yandan ekonomik olarak arkeolojik varlıkların sürdürülebilirliğini sağlarken diğer yandan aynı varlıkların tahrip olmasına da sebep olabilir.

ARKEOLOJİK VARLIKLARIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASI NEDEN ÖNEMLİDİR?

SARAT Projesi Kapsamındaki Sürdürülebilirlik Çalışmaları

Arkeolojik varlıkların sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla SARAT Projesi kapsamında çalışmalar yürütülmektedir. Öncelikle katılmış olduğunuz bu eğitim programı arkeolojik mirasın korunması çabalarına bir katkı olmak üzere hazırlanmıştır.

Ayrıca arkeolojik varlıkların önemi konusunda farkındalık artırma hedefine yönelik aşağıdaki çalışmalar sürdürülmektedir:

- Türkiye’de toplum ve arkeoloji ilişkisini anlayabilmek için kapsamlı bir kamuoyu araştırması
- Gazetecilerle arkeoloji konusundaki haberlerin kalitesini ve farkındalık seviyesini artırmak amacıyla çalıştaylar düzenlenmesi
- Eski eser koleksiyoncularıyla görüşmeler yapılarak arkeolojik eserlerde talanın neden olduğu tahribatın niteliği konusunda bilgi verilmesi

Katılmış olduğunuz SARAT Projesi kapsamındaki bu eğitim programı afet ve acil durum hallerinde yapılabilecekler konusunda farkındalık ve kapasite artırma amacındadır.